



Sint-Waldetrudiskerk Herentals

De Sint-Waldetrudiskerk, in de volksmond de Bovenkerk, is genoemd naar een Henegouwse heilige, Waudru, in het Nederlands Woutruï(de). Ze was van adellijke afkomst en huwde met Vincentius, die een klooster stichtte in Zinnik (Soignies). Zelf stichtte ze een vrouwenabdij die aan de oorsprong lag van de latere stad Bergen (Mons). Zij trok zich daar met haar twee dochters terug en overleed rond 688. Later werd het klooster omgevormd tot een kapittel van reguliere kanunnikessen, bestemd voor de hoge adel. Dat kapittel bezat een domein in Herentals met een 'altaar' (kapel of kerk) en behield er tot op het einde van het ancien régime bepaalde rechten.

De huidige kerk in Brabants-gotische stijl is opgetrokken in kalkzandsteen uit de omgeving van Brussel en Gobertange (Waals-Brabant). De vieringtoren en de dwarsbeuk zijn lager dan het schip en dateren uit de 14de eeuw, terwijl het koor (vanaf 1417) en het schip (vanaf 1453) in de 15de eeuw werden opgetrokken. De Brusselse architect Gillis van den Bossche wordt als de ontwerper ervan beschouwd. Bijzonder waardevol is het beeldhouwwerk van de kapitelen in het koor, vooral dat van de zuidelijke omgang. De wijze waarop de steunberen tot onder het gewelf doorlopen en uitmonden in consoles die aansluiten bij de kapitelen van de zuilen, is uitzonderlijk. Buiten is

vooral het koor met zijn waterspuwers en pinakels zeer geslaagd. Aan de zuidzijde draagt het 'zilvertorentje' nog bij tot de schilderachtigheid van het geheel. Door de beroerten van de 16de eeuw geraakte het koor echter in verval. In de 17de eeuw werd de oostzijde vlak afgesloten. De grote sacristie werd bijgebouwd in 1785.

Het gebouw werd als monument beschermd bij koninklijk besluit van 30 mei 1936.

We beginnen nu de rondgang van de kerk. We betreden het zijportaal en slaan vervolgens linksaf.

Kruisbeuk noord

Het barokke *O.-L.-Vrouwaltaar* dateert van 1683. Het bevat een schilderij op paneel van **Frans Francken** uit Herentals, met de voorstelling van *De aanbidding der herders* (ca. 1610).

Tegenover het altaar hangt een drieluik *Maria Middelaars en de H. Drievuldigheid*, eveneens van **Francken**, ca. 1616.

Noorderkooromgang

Achtereenvolgens ziet men een beeld van *Sint-Jozef* door **Nicolaas vander Veken** (1684-1685), een *biechtstoel* uit 1651 (**Joris van Tendelo**, een Herentalse schrijnwerker, en **Peter Verbruggen de Oude**, Antwerps beeldhouwer), een *muurkast* met deuren in renaissancestijl (1ste helft 16de eeuw), waarboven men een klein *drieluik* ziet met het oudste panorama van Herentals (rond 1580). Boven de deur naar het koor een *Sint-Christoffel* (15de eeuw).

Op het einde van de noordelijke gang staat een classicistisch *altaar* uit 1782. Ernaast hangt een groot doek, *Prediking van Sint-Franciscus Xaverius* (omgeving van **Frans Francken II**).

Kapel O.-L.-Vrouw van Lourdes

Barokaltaar met een beeld van *O.-L.-Vrouw van Lourdes*. De twee zijluiken van een onvolledig drieluik (1603) stellen *Sint-Hubertus* en *Sint-Severus* voor en zijn van de hand van **Ambrosius Francken**, broer van

Frans. Tegenover het altaar een schilderij van **Hendrik** of **Jan van Balen** (17de eeuw).

Kapel Sint-Crispinus en Crispinianus

Altaar van Sint-Crispinus en Crispinianus, de patroons van het ambacht der leerlooiers en schoenmakers. Dit befaamde Brusselse retabel is werk van **Passier Borreman** (rond 1520). Zijn naam staat te lezen op twee figuren in het linkse tafereel. De opeenvolgende episodes van de marteldood der twee heiligen dienen gelezen te worden van links naar rechts om te eindigen in het midden.

In dezelfde kapel twee doeken van **Antoine van Ysendyck**, 1823-1824, met de voorstelling van het '*Mirakel van de Hegge*'. De belangrijkste feiten van dit verhaal zijn historisch.

Kapel Sint-Anna

Sint-Anna-altaar, 17de eeuw, met een centraal paneel, dat oorspronkelijk een drieluik was, *De maagschap van Sint-Anna*, door **Frans Francken**, 1575. Tegen de muur: **Jan Wildens**, *De legende van graaf Rudolf van Habsburg*, een gedeeltelijke kopie van een schilderij van Rubens in het Prado te Madrid, en **Jacob Jordaens**, *Verrezen Christus met boetvaardige zondaars*.

Sacristie

Gebouwd en ingericht in 1785. *Monument voor Maria Theresia van Heteren*, door de befaamde beeldhouwer **Charles-Auguste Fraikin**, afkomstig uit Herentals, 1870. Bij de schilderijen signaleren we **Jan van Hellemont II**, *Mystiek huwelijk van de heilige Catharina*, 1698.

Kooromgang zuid

Classicistisch *altaar* uit 1782. Schilderijen van **Theodoor Boeyermans**, *Marteling van Sint-Catharina*, 1660, **Jan Erasmus Quellinus**, *Aanbidding der Wijzen*, **Jan Cossiers**, *Huwelijk van Maria en Jozef*, **Theodoor van Loon**, *Annunciatie*, **Pieter Jozef Verhaghen**, *Heilige Familie*. Aan de koorzijde een beeld van **Vander Veken**, *Sint-Job*, een gehavend doek *Maria en Jozef geweigerd in de herberg*, en een mooie *biechtstoel* in régencestijl (1756).

Kapel Sint-Jozef

Neogotisch *altaar*, waarin een groot aantal relikwieën bewaard wordt. Schilderijen: *Noë en zijn familieleden betreden de ark* en *Judith en Holofernes*.

Schatkamer (oude sacristie)

Met o.a. **Maarten van Heemskerck**, *Christus op de Koude Steen*, midden 16de eeuw, een prachtig paneeltje uit de renaissance. *Sint-Catharinabeeldje* in albast, door de 'Rimini-meester' (toegeschreven), Brugge, midden 15de eeuw. *Pyxis* (ciborie), door de 'Bossche meester met het driebladig bloempje', 's-Hertogenbosch, rond 1500, zilver, deels verguld. Twee *tafelkandelaars* met voorstelling van Neptunus en zijn gevolg, Antwerpen, 1665-1666, zilver.

Kapel Sint-Antonius

Op het *barokaltaar* ziet men de wapens van de kolveniers. Schilderijen: **Willem van Herp**, *De Visitatie*. **Frans Francken de Jonge (II)**, *Aanbidding der Wijzen*, 1629, met de portretten van de schilder en zijn vader Frans Francken I. Drieluikje *Bekoring van Sint-Antonius* (17de eeuw).

Kruisbeuk zuid

Sint-Jansaltaar, 1670, door de plaatselijke schrijnwerker **Jacobus Verbuecken**, die ook de overige barokaltaren in de kerk vervaardigde. Schilderij van **Jan van Rintel**, *Prediking van Sint-Jan de Doper*, 1671-1672. Rechts van het altaar: **Alexander Moeyses** (slootmaker) en **Francis Somers** (beeldhouwer), *tabernakel*, Antwerpen, 1739, oorspronkelijk in de koormuur gemetseld. **Jacobus Spoeden**, *relikschrijn van Sint-Waldetrudis*, Antwerpen, 1685-1686. *Muurschildering* uit de 15de eeuw. *Het Laatste Oordeel en de Zeven Werken van Barmhartigheid*, drieluik door **Ambrosius Francken**, 1610.

Zijbeuk zuid

Claes Cornelisz Moeyaert, *Jezus en de hofbeambte van Kafarnaüm*, 1629. **Ambrosius Francken**, drieluik, *De vermenigvuldiging der broden*. **Peter van Lint**, *De drie goddelijke deugden*. Anoniem, *De sacramenten*. **Pieter Jozef Verhaghen**, *De farizeeër en de tollenaar* en *De terugkeer van de verloren zoon*. **Jacob Jordaens**, *Jezus veroordeelt de*

schijnheiligheid van de Farizeeën. (Een identiek doek bevindt zich in het museum te Rijsel.) **J.E. Quellin**, *De terugkeer van de verloren zoon*. **Sint-Sebastiaan bijgestaan door engelen**. **Jan Cossiers**, *De bruiloft van Cana*. Een tweede *biechtstoel* uit 1651.

Middenbeuk

Orgel, rond 1770, door **F.J. en L.F. Verbuecken**, gerestaureerd in 1968 onder leiding van **Flor Peeters**. Het *doksaal* in Louis XV-stijl werd ontworpen door broeder **Alypius van Berckelaer** en uitgevoerd door de plaatselijke schrijnwerker **Jan van Hove**. Beeldhouwwerk van **Jan Brasseur** en **Willem Mavou**.

Doopkapel

Doopvont uit de 13de eeuw, met geelkoperen deksel door **Geraard van Opstal** uit Herentals, 1642. Mooi terracottareliëf door **Jan Cousens (Cousijns)**, 1762-1763, met voorstelling van *Het doopsel van Christus*. Kopie van **Van Dyck**, *Verrezen Christus met boetvaardige zondaars*.

Zijportaal

Christus op de Koude Steen, houten beeld, midden 16de eeuw, door de 'Mechelse meester met de vijfpuntige ster'. Bij de schilderijen: *Job op de mesthoop, bespot door zijn vrouw in aanwezigheid van zijn vrienden*.

Zijbeuk noord

Maarten de Vos, *Het Laatste Avondmaal* (einde 16de eeuw). Anoniem, *Gevangenneming van Petrus*. **Artus de Bruyn**, *De geseling* en *Christus ontmoet Veronica*. Kopie van **Van Dyck**, *Christus aan het kruis*. Anoniem, *Kruisafneming*. Kopie van **Van Dyck**, *Bewening van Christus*. **Frans Francken**, triptiek, *De opstanding*, 1604.

Tegen de vieringtoren

Twee grote schilderijen (17de - 18de eeuw), *Hooglied van Simeon* en *Rust op de vlucht naar Egypte*.

Koor

Koorgestoelte, door **Peter Verbruggen de Oude** van Antwerpen, en de plaatselijke schrijnwerkers **Joris van Tendelo** en **Jacobus Verbuecken**, 1661-1665.

Hoofdaltaar, 1778, ontworpen door de schilder **Cornelis Kennis**, met beeldhouwwerk door **Antoon Jozef Vasseur**. Voorstelling van de H. Drievuldigheid en het visioen van de H. Johannes van Matha.

De glasramen

Behalve één brandglasraam in de Sint-Antoniuskapel uit 1588 zijn, voor zover bekend, alle glasramen uitgevoerd door het Antwerpse atelier van **Stalins en Janssens** (einde 19de - begin 20ste eeuw).

Juli 2014

J. Cools